

УДК 373.542

М. ТАДЕЄВАМіжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне**РАДА ЄВРОПИ ЯК ПРИСКОРЮВАЧ ЯКІСНИХ ЗМІН
У СУЧАСНІЙ ШКІЛЬНІЙ ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ**

У статті досліджено сутність законодавчих освітніх документів Ради Європи, що визначають сучасні процеси реформування шкільної іншомовної освіти європейських країн. Проаналізовано вплив законодавчих ініціатив цієї організації на формування принципів мовної політики країн та визначено перспективи розвитку шкільної іншомовної освіти у європейському освітньому просторі.

Ключові слова: Рада Європи, шкільна іншомовна освіта, законодавчі ініціативи, реформування.

Актуальність дослідження та постановка проблеми. Рада Європи є провідною міжнародною організацією, що була заснована 5 травня 1949 року як політичний союз між десятьма європейськими державами – Великою Британією, Францією, Бельгією, Нідерландами, Люксембургом, Швецією, Норвегією, Данією, Італією та Ірландією. Штаб-квартира Ради Європи знаходиться у Страсбурзі (Франція).

Основним завданням Ради Європи є досягнення більшої інтеграції між її членами задля збереження та втілення у життя спільних ідеалів і принципів, а також сприяння економічному та соціальному прогресу.

На сьогодні Рада Європи об'єднує 47 держав-членів. Це країни-засновники, а також Греція (1949), Туреччина (1949), Ісландія (1950), Німеччина (1950), Австрія (1956), Кіпр (1961), Швейцарія (1963), Мальта (1965), Португалія (1976), Іспанія (1977), Ліхтенштейн (1978), Сан-Марино (1988), Фінляндія (1989), Угорщина (1990), Чеська Республіка (1991), Польща (1991), Болгарія (1992), Естонія (1993), Литва (1993), Словенія (1993), Словаччина (1993), Румунія (1993), Андорра (1994), Албанія (1995), Молдова (1995), Латвія (1995), Україна (1995), колишня Югославська Республіка Македонія (1995), Росія (1996), Хорватія (1996), Грузія (1999), Азербайджан (2001), Вірменія (2001), Боснія і Герцеговина (2002), Сербія і Чорногорія (2003), Монако (2004), Чорногорія (2007).

Основними інструментами Ради Європи є, згідно Статуту, укладання міжнародно-правових договорів, вироблення аналітичних документів (рекомендацій, резолюцій, висновків) та здійснення спільних програм і заходів в економічній, соціальній, культурній, науковій, правовій та адміністративній галузях, а також в галузі захисту прав і основних свобод людини [3].

Радою Європи розроблено та відкрито для підписання біля 200 договорів (хартій, конвенцій, угод), серед них – Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин [1]. Важко переоцінити сьогодні вплив законодавчих освітніх документів цієї організації на процеси реформування шкільної іншомовної освіти європейських країн, включаючи Україну.

Метою нашої статті є визначення сучасної ролі Ради Європи та впливу її законодавчих документів у сфері мовної політики на процес модернізації шкільної іншомовної освіти у країнах-членах цієї організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан шкільної іншомовної освіти в країнах Ради Європи визначається, перш за все, політичними та соціокультурними цілями суспільства, які закладені у законодавчі освітні документи діяльності цієї європейської організації.

Проблемами дослідження цілей та завдань мовної політики в рамках її впливу на

© М. Тадеєва, 2012

сучасний розвиток шкільної іншомовної освіти займалися такі вчені-лінгводидакти: В. Алексеев [1], В. Кузовльов [2], D. Coyle [7], X. Dorveaux [8], D. Girard [9], A. Luttrell [10], J. Vez [11].

Для реалізації поставлених цілей в галузі мовної політики і освіти важливим аспектом є побудова європейської інфраструктури підготовки вчителя сучасних мов. Цей важливий аспект мовної освіти розглядався у Доповіді до Європейської Комісії з культури та освіти 2002 року.

Виклад основного матеріалу. У країнах-членах Ради Європи сьогодні найважливішу роль у реформуванні іншомовної освіти відіграє рекомендація NR (98) 6 Комітету міністрів Ради Європи „Про сучасні мови”, ухвалена на 623-му засіданні заступників міністрів від 17 березня 1998 року.

У процесі прийняття рекомендації основна увага була звернута на підсумковий звіт, підготовлений керівною групою з сучасних мов Ради з культурного співробітництва за підсумками проекту „Навчання для європейського громадянства”, та на результати конференції „Вивчення мов для нової Європи”, організованої Радою Європи в Страсбурзі 15 – 18 квітня 1997 року [9].

Рада Європи бажає підтримувати та розвивати багатство й різноманітність європейського культурного життя завдяки вдосконаленню вивчення національних і регіональних мов. При цьому зазначалося, що потреби багатомовної й мультикультурної Європи можна сприймати тільки з позицій значного зростання можливостей європейців спілкуватися між собою, оминаючи мовні й культурні кордони, що потребує тривалих зусиль упродовж життя [8].

Необхідно сприяти розробленню та проведенню освітньої й культурної політики у мовній сфері, домовившись про тіснішу співпрацю на європейському рівні між державами-членами, а також між їхніми освітніми владними органами й установами. X. Вез (H. Vez) виділяє той факт, що Комітет міністрів Ради Європи рекомендує урядам держав-членів: відповідно до їхнього конституційного ладу, національних або місцевих умов та освітніх систем використовувати кожен можливий засіб для впровадження заходів, викладених у Додатку, до їхніх освітніх політик і систем, а також політик із питань культурного розвитку; довести цю рекомендацію й довідкові документи, що лежать в її основі, до відома відповідних державних і громадських органів їхніх країн через належні національні канали; запропонувати Генеральному секретареві Ради Європи довести цю рекомендацію до відома держав – сторін Європейської культурної конвенції (994–213), які не є членами Ради Європи [11, с. 19].

В додатку Рекомендації N R (98) 6 визначено заходи, які потрібно впровадити для вивчення й викладання сучасних мов в системі шкільної іншомовної освіти. Згідно загальних освітніх принципів європейці мають можливість: спілкуватися з носіями інших мов, розвиваючи таким чином широкий світогляд, сприяючи вільному руху людей і обміну інформацією, а також поліпшуючи міжнародне співробітництво; розвивати повагу в тих, хто навчається, до інших способів життя й підготувати їх до міжкультурного світу, зокрема розширюючи прямі зв'язки та обміни, а також завдяки особистому досвіду; забезпечити доступність відповідних ресурсів, як людських, так і матеріальних, для поліпшення викладання сучасних мов у межах шкільної освітньої системи настільки, щоб задовольнити зростаючі вимоги до міжнародного спілкування й розуміння [10, с. 4–5].

У додатку до цієї Рекомендації особлива увага приділяється сприянню широкій багатомовності: заохочуючи всіх європейців досягти рівня спілкування кількома мовами; диверсифікуючи пропоновані мови та визначаючи відповідні завдання для кожної мови; заохочуючи на всіх рівнях навчальні програми, використовуючи гнучкий підхід, включаючи модульні курси, а також курси, спрямовані на розвиток часткової обізнаності, і відповідно визнаючи їх у національній кваліфікаційній системі (наприклад, публічні іспити); заохочуючи використання іноземних мов у викладанні немовних предметів (наприклад, історії, географії, математики) та створюючи сприятливі умо-

ви для такого викладання; підтримуючи застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі поширення навчальних матеріалів для всіх європейських національних або регіональних мов; підтримуючи розвиток зв'язків і обмінів з установами й представниками всіх рівнів освіти в інших країнах з тим, щоб ознайомлювати всіх зі справжнім мовним і культурним досвідом інших країн; сприяючи вивченню мов упродовж усього життя, надаючи для цього відповідні ресурси [10, с. 4–5].

У Рекомендаціях Ради Європи про „Сучасні мови” важливе місце відводиться ранньому вивченню іноземних мов, середній іншомовній освіті, професійно-орієнтованому вивченню іноземних мов, а також двомовній або білінгвальній освіті у багатомовних регіонах та підготовці вчителів іноземних мов, які працюють у різних типах шкіл [6].

У період раннього навчання іноземних мов дітей віком до 11 років Комітет міністрів вважає за потрібне забезпечити, щоб з самого початку навчання в школі або, якщо можна, раніше кожен учень знав про європейську мовну й культурну різноманітність; а також заохочує та сприяє ранньому вивченню сучасних мов усіма дітьми у формах, що відповідають національним і місцевим умовам; забезпечує процес дотримання учнями систематичної послідовності у вивченні мов на різних рівнях освіти; розвиток відповідних форм оцінювання на ранньому етапі вивчення мов; вироблення відповідних політик й методики, що базуються на аналізі та порівнянні підсумків сучасних програм з раннього вивчення мов [7, с. 111].

На рівні організації середньої шкільної іншомовної освіти Кабінет міністрів рекомендує підвищувати стандарт комунікації, якого учні мають досягти, щоб ефективно користуватися мовою, яку вони вивчають, в повсякденному спілкуванні з іншими носіями мови, будувати соціальні й особисті стосунки і вчитися розуміти культуру та практику інших народів;

- забезпечити, щоб учні мали можливість вивчати більше, ніж одну європейську або іншу мову;
- включити до навчальних програм ширше коло мов і рівнів навчання;
- забезпечити, щоб усі учні старших класів середньої школи мали змогу далі вивчати сучасні мови, поліпшувати якість використання мови (мов), що вивчалися на першому етапі в середній школі, та збагатити розуміння міжкультурної комунікації школярів;
- допомагати в подальшому вивченні європейських або інших мов у старших класах середньої школи, розвиваючи, де це потрібно, часткові знання, які потім мають бути оцінені та офіційно визнані;
- заохочувати органи влади й установи приєднуватися до міжнародних мереж для сприяння співробітництву між керівниками, наставниками вчителів, учителями та учнями, зокрема для організації спільних проєктів або обміну досвідом, ідеями й навчальними матеріалами;
- заохочувати навчальні заклади всіх рівнів сприяти розвитку учнівської автономії, тобто можливості навчатися більш ефективно й незалежно, як основи неперервної підтримки, розвитку та диверсифікації мовних навичок відповідно до потреб практики та культури;
- на відповідному етапі загальної освіти звернути увагу учнів на роль мов у трудовому житті та підготувати їх, якщо потрібно, до професійних контактів у обраній ними сфері [4; 5].

Важливе місце в Рекомендаціях відведено професійно-орієнтованому вивченню іноземних мов у період переходу від стаціонарного навчання до трудового життя, а також на всіх етапах професійного навчання й підготовки пропонувати всім молодим людям на рівні старшої школи, де це можливо й потрібно, мовні курси з метою розширення їхнього доступу до інформації, підготувати їх до участі в міжнародних проєктах і майбутньому професійному житті та поліпшити їхню професійну мобільність; забезпечувати баланс між професійним, культурним і особистісним розвитком, пропонуючи мовні курси, що поєднують загальний і професійний компоненти, а також сприяти навчальним курсам, в яких використовується гнучкий підхід (наприклад, модулі) до

задоволення конкретних професійних потреб, що дасть можливість поступового визнання здобутих знань.

Рекомендації Ради Європи про „Сучасні мови” включають також положення, що стосуються розвитку білінгвальної освіти у двомовних або багатомовних регіонах. Із цією метою урядам та освітнім організаціям необхідно вживати заходів, щоб положення Європейської хартії регіональних мов і мов меншин (994–014) та Рамкової конвенції про захист національних меншин (995–055) було враховано як бажані параметри політики щодо регіональних мов і мов меншин. Необхідно щоб існувала однакова повага до всіх мов і культур, щоб діти в кожній громаді мали можливість розвивати навички усного мовлення й письменство мовою їхньої громади, а також навчалися розуміти й цінувати мови та культури інших. В місцях, де проводиться двомовна й багатомовна освіта, необхідно розвивати по-справжньому міжкультурний світогляд та закладати підвалини для вивчення інших мов; далі сприяти двомовності в районах, де мешкають імігранти, або в сусідніх з ними, та підтримувати вивчення імігрантами мов тих районів, у яких вони мешкають; сприяти й заохочувати вивчення мов країн-сусідів у прикордонних регіонах.

Важливо сприяти установам, що опікуються оцінюванням та сертифікацією, володіння мовами, зокрема тим, які присвоюють визнані кваліфікації, зробити мету, критерії та процедури роботи чіткими як для кандидатів, так і для викладачів, сприяючи таким чином порівнюваності кваліфікацій та європейській мобільності, а також розвитку різних форм оцінювання й визнання мовної обізнаності в цих формах, враховувати значну різноманітність потреб і приділяти особливу увагу визначенню завдань з часткової обізнаності та оцінки досягнень. При цьому необхідно заохочувати нагородження сертифікатами та дипломами після закінчення курсу вивчення більше, ніж однієї мови [7, с. 28].

Важливими кроками удосконалення системи шкільної іншомовної освіти є також реформування підготовки вчителів іноземних мов в країнах-членах Ради Європи. Із цією метою В. Кузовльов пропонує здійснити кроки з забезпечення належною кількістю підготовлених відповідним чином викладачів на всіх рівнях, де:

- якщо це потрібно, може вивчатися широкий спектр мов;
- забезпечити всіх майбутніх учителів сучасних мов високоякісною підготовкою, в якій встановлено точне співвідношення між вивченням академічних предметів і професійною підготовкою;
- ужити заходів для забезпечення в процесі підготовки майбутніх учителів тісної співпраці між органами влади, університетами, науково-дослідними центрами та школами;
- сприяти на етапі розроблення концепції навчальних курсів для вчителів визначенню точної й послідовної мети у вигляді набору основних знань, до якого входять лінгвістичний, міжкультурний, освітній і психологічний компоненти [2, с. 51-52].
- Також пропонується вченими Ю. Пассовим та В. Кузовльовим передбачити в рамках двосторонніх і багатосторонніх угод можливість для майбутніх учителів проходити частину навчального курсу в країні, де мова, яку вони викладатимуть, є мовою повсякденного спілкування.

Важливість реформування шкільної іншомовної освіти на сучасному етапі та формування основних напрямків її сучасного розвитку відображена в наступній рекомендації – NR (99) 2 Комітету міністрів Ради Європи „Про середню освіту”, ухваленій на 656 засіданні заступників міністрів від 19 січня 1999 року.

Комітет міністрів Ради Європи, розробляючи цю рекомендацію, взяв до уваги попередні досягнення Ради Європи в культурній сфері на основі Європейської культурної конвенції, підписаної в Парижі 19 грудня 1954 року (994–213), а також беручи до уваги результати самітів у Відні (1993) і Страсбурзі (1997), а також рекомендацію Парламентської асамблеї N 1111 (1989) „Про європейський вимір освіти”, резолюції, прийняті на 17-й сесії Постійної конференції європейських міністрів освіти (Відень, жовтень 1991) „Європейський вимір освіти: зміст викладання та навчальних планів” [5].

При розробленні цього документу враховувались висновки 19-ї сесії Постійної конференції (Норвегія, червень 1997) з теми „Освіта 2000: тенденції, загальні питання і пріоритети пан'європейського співробітництва” і, зокрема, резолюції „Тенденції та загальні питання освіти в Європі: висновки завершених проєктів” і „Основні цінності, мета і майбутня роль співробітництва у сфері освіти в Раді Європи”.

Важливу роль у підготовці Рекомендацій відіграли підсумки проєкту „Середня освіта в Європі”, завершеного в грудні 1996 року, і, зокрема, доповіді „Середня освіта в Європі: тенденції і проблеми” та „Європейський вимір у школі”, а також висновки підсумкової конференції „Що є середня освіта для Європи, яка змінюється: тенденції, проблеми і перспективи” (Страсбург, грудень 1996).

Завдячуючи прийняттю рекомендації NR (83) 13 „Про роль середньої школи в підготовці молоді до життя” (994–733), Європа здійснила глибокі соціальні, економічні, політичні та культурні перетворення, які значно змінили ситуацію і важливість політики в царині середньої школи.

У додатку до Рекомендації NR (99) 2 стосовно формування змісту навчальних планів і методик викладання різних предметів в середній школі стверджується необхідність в умовах безпрецедентного розвитку науки, техніки і економіки та їхнього безпосереднього впливу на повсякденне життя і обов'язки людей як громадян необхідність реформування, навчальних програм.

У додатку до Рекомендацій розглядаються такі типи ключових умінь: політичні й соціальні вміння, включаючи вміння і бажання поділяти відповідальність, брати участь у колегіальному прийнятті рішень, розв'язувати суперечки мирно, долучатись до діяльності й допомагати поліпшувати демократичні інституції; уміння, потрібні для життя в мультикультурному суспільстві; з метою приборкання расизму і ксенофобії, що відроджуються, та запобігання атмосфері нетерпимості освіта повинна забезпечити молодь міжкультурними вміннями, як, наприклад, сприйняття різноманітності, повага до інших, уміння жити з людьми інших культур, мов і релігій; майстерне усне й письмове спілкування, яке є настільки важливим для успіху в освіті та соціальному й трудовому житті, що нині без них особи наражаються на небезпеку бути виключеними з суспільства; подібно до цього знання або хоча б можливість вивчення кількох мов набуває все більшого значення; обізнаність про інформаційне суспільство, яке народжується; досконале знання технологій, розуміння способу їхнього застосування, їхніх переваг та небезпеки, а також уміння критично судити про інформацію, поширювану засобами масової інформації та рекламою; уміння навчатися протягом усього життя, що становить основу неперервної освіти як у робочому середовищі, так і в особистому й соціальному житті [10].

Висновок. Досвід роботи середньої школи в різних країнах Ради Європи свідчить, що впровадження європейського виміру не тільки не загрожує національній, регіональній чи місцевій ідентичностям, а навпаки, розвиває й зміцнює їх, за твердженням.

Впровадження європейського виміру включає перш за все стандартизацію навчальних планів по всій Європі в напрямку навчання іноземних мов. У галузі іншомовної освіти слід розвивати навчання акцентувати увагу на проведенні практичних занять, використовуючи джерела інформації з бібліотек, музеїв, CD-ромів, Інтернету та ін., а також партнерство і співробітництво зі школами в інших країнах, розвиваючи зв'язки та обміни між європейськими школами в процесі використання нових технологій і організації шкільних мереж, створення європейських клубів в школах та участь в європейських проєктах з предметів, які становлять загальний інтерес (наприклад, довкілля, культура, економіка, історія, географія та культурна спадщина). Розроблення шкільних стратегій, які залучають до європейської тематики та проєктів, неможливе без удосконалення викладання мов, що відіграє в цьому зв'язку центральну роль. Вивчення іноземних мов сприяє не лише мобільності і взаєморозумінню, а й висвітлює європейські цінності на різноманітності, зокрема мови національних меншин.

Список використаних джерел

1. Алексеев В. Г. *Бегом от Европы? Кто и как противодействует в Украине реализации Европейской хартии региональных языков и языков меньшинств* / В. Г. Алексеев. – Харьков : Факт, 2008. – 240 с.
2. Кузовлев В. П. *Современные технологии профессиональной подготовки учителя иностранного языка : учебное пособие* / В. П. Кузовлев, В. Н. Карташова. – М. : МГУ, ЕГУ им. И. А. Бунина, 2004. – С. 51–78.
3. Рада Європи. Парламентська Асамблея. Рекомендація №1111 (1989) „ Про європейський вимір освіти” // Бюлетень Бюро інформації Ради Європи в Україні. – 2002. – № 9. – С. 40–41.
4. Commission Working Document. Report on the implementation of the Action Plan „Promoting language learning and linguistic diversity” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/com554_en.pdf
5. Council of Europe. European Cultural Convention. Paris. 19.XII.1954 // European Treaty Series. – 1954. – No. 18. – 5 p.
6. Council of Europe. European Year of Languages 2001. Languages Open Doors // Newsletter Education. – 2001. – No. 11 (January). – P. 2–3.
7. Dorveaux X. Apprendre une Langue dans un Monde Virtuel [Електронний ресурс]. / X. Dorveaux // Le Monde. – Retrieved 15. – July. – 2007. – Режим доступу : <http://www.lemonde.fr/web/article/0,1-0,36-935560,0.html>.
8. Girard D. Project no.12 languages „Learning and teaching modern languages for communication : Final Report of the project Group (activities 1982-87)” / eds. D. Girard, J. Trim. – Strasbourg : Council of Europe. – 1998. – 115 p.
9. Coyle D. Relevance CLIL to the European Commission’s language learning objectives / D. Coyle // CLIL EMILE The European Dimension : University of Jyväskylä / Ed. D. Marsh. – Finland : University of Jyväskylä, 2002. – P. 27–29.
10. Luttrell A. The Importance of Foreign Language Education [Електронний ресурс]. / A. Luttrell // Education and Career. Language Study. – 2010. – P. 4–5. – Режим доступу : <http://www.suite101.com/content/the-importance-of-foreign-language-education-a219110>
11. Vez J. M. Multilingual Education in Europe : Policy Developments [Електронний ресурс] / Jose Manuel Vez // Porta Linguarum. -допомагати учневі виявити в собі професійно значимі якості та здібності, де б він міг максимально самореалізуватись;

Стаття надійшла до редакції 28. 11. 2012.

Тадеева М.

Международный экономико-гуманитарный университет имени академика С. Демьянчука, г. Ровно

СОВЕТ ЕВРОПЫ КАК УСКОРИТЕЛЬ КАЧЕСТВЕННЫХ ПЕРЕМЕН В СОВРЕМЕННОМ ШКОЛЬНОМ ИНОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИИ

В статье исследована сущность законодательных образовательных документов Совета Европы, которые определяют современные процессы реформирования школьного иноязычного образования европейских стран. Анализируется влияние законодательных инициатив этой организации на формирование принципов языковой политики стран и определены перспективы развития школьного иноязычного образования в европейском образовательном пространстве.

Ключевые слова: Совет Европы, школьное иноязычное образование, законодательные инициативы, реформирование.

Tadeyeva M.

The International University of Economics and Humanities named after acad. S. Demianchuk, Rivne

THE COUNCIL OF EUROPE AS ACCELERATOR OF QUALITATIVE CHANGES IN MODERN SCHOOL FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

The article deals with the investigation of the essence of legislation educational Council of Europe documents which determine the modern reformation school foreign language education processes in the European countries. The influence of legislative initiatives of this organization on the language policy principles formation in different states are analyzed and the perspectives of school foreign language education development in the European educational space are defined.

Keywords: the Council of Europe, school foreign language education, legislative initiatives, reformation.